

Vegyes közlemények.

Deák Ferencz könyvtárának árverezése alkalmával, a M. N. Múzeum könyvtára részére megszerezettek mindazon magyar közjogi munkák és országgyűlési kiadványok, melyeket a nagy férfiú irodalmi és államférfiúi munkásságában használt. Ezek, emlékének könyvtárunkban megörökítése végett, külön helyen, együtt fognak őriztetni. E gyűjteménynek becsét és jelentőségét nem kevésbé emeli, hogy abban helyet foglal *Lustkandl* »Das ungarisch-österreichische Staatsrecht« című (Bécs, 1863) munkájának az a példánya, melyet Deák Ferencz olvasott, és történeti fontosságú czáfoló munkájának megírásánál használt. Ezen könyv árverezése, a nagy birtokosa iránti kegyelet és a hazafias áldozatkészség nemes kitüntetésére adott alkalmat. Az árverezők ajánlatai 150 forintig emelkedtek. És dr. *Neuhof*er János, budapesti ügyvéd úr, az általa ekképen megszerzett könyvet a M. N. Múzeum könyvtárának ajánlá fel.

Beythe András »Fives Keonyuev«-éből, mely Német-Ujvártt 1595-ben jelent meg, ekkorig csak egy teljes példányt ismertünk: a budapesti egyetemi könyvtárban. A M. N. Múzeum könyvtára újabban egy csonka példányt szerzett meg, a melylyel az ekkorig bírt csonka példányát teljesen ki lehetett egészíteni. Ekképen most már ezen becses munkából két teljes példány létezik.

Egy névtelen magyar scriptor 1465-ből. A középkori codexek tanulmányozása nem csak a bibliographiának, hanem a hazai irodalom- és művelődéstörténetnek is gyümölcsöz, midőn új meg új ismeretlen scriptort, miniatort vagy szerzőt hoz napfényre. Ez alkalommal egy névtelen magyar scriptorról akarunk megemlékezni, ki Mátyás király idejében élt, s az augsburgi könyvtár egy XV. századi *Ptolomeus'* codexén van megörökítve. A nevezett könyvtárban u. i. van egy »*Claudii Ptolomei Cosmographia*« című latin hártya-codex, mely ívrétben igen fényesen van kiállítva, czímlapján gyönyörű lombozatos festést s egy ismeretlen czímet tüntet fel, colophonján pedig a következő jegyzetet tartalmazza: »*Claudii ptolemei viri alexandrini cosmographie octavus et ultimus liber explicit per quendam hungarum 1465.*« Ebből megtudjuk, hogy a codexet 1465-ben bizonyosan magyar ember másolta, ki, midőn nevét jónak látta eltitkolni, nemzetiségét mégis

megörökítette, s ez által a Mátyás korabeli scriptorok történetéhez lényeges adalékot nyújt. Dr. Steuchele A. augsburgi nagyprépost úr, kihez a föntemlített codex iránt felvilágosításért fordultunk, szíves volt annak címlapjáról egy színes facsimilét készíttetni s ezzel könyvtárunkat megajándékozni; ugyanekkor a codexről is igen kimerítő leírást küldött be. Mindezekből azon következtetést vonjuk le, hogy a szóban levő codex azok sorába tartozik, melyeket fényes kiállítású codexeknek szoktunk nevezni, s névtelen leírója becsületére válik azon nemzetnek, melynek fiául a colophonban vallotta magát, s bizonyára a Mátyás korabeli magyar scriptoroknak egyik kiválóbbika lehetett.

A M. N. Múzeum könyvtárát Horovitz Fülöp antiquarius egy »Eutropius Breviarium Historiae Romanae. Norinberg 1779. 12-r.« című könyvvel gyarapította, mely arról nevezetes, hogy 1817-ben Kossuth Lajosnak volt tulajdona. Ezt tanúsítja a könyvtábla belső lapján olvasható jegyzet: »Hic libellus meus, testis est Deus, quis illum quaerit, hic nomen erit, Ludovicus natus, Kossuth vocatus die 14. Apr. Anno 1817 Rosnaviae.« Nagyon valószínű, hogy Kossuth e könyvet, mely egy másik hasonló jegyzet szerint, 1784-ben Wukovits Mihály aradi »poeta« (mint akkor nevezték) tulajdona volt, rozsnyói tanuló korában kézikönyvül használta, s ekkor írta a deák világból anynyira ismert cadentiás verset reája.

Adalékok a magyarországi protestáns egyházi irodalom bibliographiájához. I. A »Figyelmező« jelen évi második füzetében Géresi Kálmán »Egyháztörténelmi apróságok« cím alatt, többi közt, azt az érdekes figyelmeztetést közli, hogy Dévai Biró Mátyás »Disputatio de statu in quo sint beatorum animae post hanc vitam« című munkája egész hűséggel le van fordítva német nyelvre és kinyomtatva, Ludovicus Rabus »Historien der Märtyrer« című nagy művének második kötetében. (Straszburg 1572.) »E szintén elég ritka könyv meg van — úgy mond — a bécsi udvari könyvtárban, és a magyar reformáció mozgalmait illetőleg például, sok nem érdektelen dolgot találunk e könyvben feljegyezve, az eddig majdnem csak nevérol ismert Speratus Pál bécsi és magyarországi kalandos működéséről.« — Ezen munkának második kötetét a M. Nemzeti Múzeum könyvtára is bírja, Jankovich Miklós gyűjteményé-

ből; a ki épen Dévai munkájának fordítása miatt — mint a czímlapon álló jegyzet mutatja — szerezte meg.

II. Szintén Jankovich gyűjteményéből bír a Múzeum könyvtára egy ritka röpiratot, mely kétségkívül a magyarországi protestáns irodalom legrégebb terméke. Címe: »Antwort dem Hochgelerten Doctor Johann Bugenhage ausz Pommern, Hyrt zu Wittenberg, auff die Missiue so er an den Hochgelerten Doctor Hesso, lerer zu Preszlau geschickt, das Sacrament betreffend. Durch **Conradt Reyssen zu Ofen gemacht.**« 4-cdrétű 11 levél. Hely és év nélkül. Mivel azonban Bugenhagen »Ein Sendbrief wieder den newen yrthumb bey dem Sacrament des leybs vnd bluts vnsers Herrn Jesu Cristi« című röpirata 1525-ben jelent meg, valószínű, hogy a válaszirat is ugyanazon évben látott napvilágot. A nyomdai kiállításból következően, biztosan mondhatjuk, hogy a röpirat Wittenbergben nyomtatott. A mi a röpirat szerzőjét illeti, ezen Conradt Reyssen zu Ofen bizonyosan nem más mint *Conradus Cordatus*, kinek 1525-ben Budán tartózkodásáról, és Luther tanainak s iratainak terjesztése érdekében kifejtett tevékenységéről, más emlékek is szólnak.

Die Iacunabeln der Hermannstädter Capellenbibliothek von F. Müller, evang. Stadtpfarrer in Hermannstadt. Ily czím alatt becses bibliographiai közlemények sorozata indult meg az »Archiv für Siebenbürgische Landeskunde« ez évi második füzetében. Az első — 66 lapra terjedő — közlemény a nagy-szebeni egyház könyvtárának legrégebb, 1469-től 1490-ig érő ősnymotványait ismerteti. Ezeknek száma 169-re megy, a melyből 75 az 1469—80 és 93 az 1481—90 időközre esik. Az ismertetés, mely az újabb bibliographia igényeinek teljesen megfelel, főleg az által nyer történeti értéket, mert a könyvek tábláin és lapjain előforduló feljegyzéseket is pontosan közli. Ipolyi, Knauz, Szabó Károly, Fabritius, Teutsch stb. hasonló közléseiből tudjuk, mily érdekes adatokat rejtenek ezen szerény jegyzetek. Kívánatos, hogy könyvtárnokaink minél inkább terjeszszék ki figyelmüket azokra.

Két érdekes bibliographiai ritkaság. Régebb magyar könyveinket, ritkaságok mellett, kétszeresen érdekessé teszik azok a néha korfestői vonással bíró feljegyzések, melyeket birtokosaik az elől s hátul üresen maradt lapokra jegyezték. Ily érdekes

példány van Péchy Jenő orsz. képviselő úr gazdag gyűjteményében.

Prágay András szerencsi prédikátor »A fejedelmeknek serkentő órája« című művét Rákóczy Györgynek, mint a ki a munka megjelenését lehetővé tette, ajánlá. Az 1628-ban Bártfán Klósz Jakabnál megjelent munka táblájának belső lapján Rákóczynak ezen, saját kezeivel bejegyzett parancsa olvasható:

»Ez könyvet adtam mostam szerencsi tisztartóm Tállyay István kezében, hogy gondját viselje, és a várhoz megtartsa, jövődöben ha ő róla leszállana is, ezt akármi módon inventáriumban tartozzék beíratni, és az vártól nem idegeníteni, becsületi oltalmazás alatt, ő utána az többi is ezen pena alatt. Datum Szerencs 28 die Anno 1629. Rakoczý Georg.«

alább: »non est currentis, neque volentis, sed miserentis Deo.«

A könyvnek, sajnos, csak táblái maradtak meg, a préselt bőr lekopott, csak a hátsó táblán látszik még a Rákóczy-czímer néhány élesb körvonala.

A másik érdekes ritkaság, melyről említést teszünk, az erdélyi országgyűlési czikkelyek egy rendszeres gyűjteménye, mely nemrég az országos levéltár »Inutiliak«-nak csúfolt iratai közt találtatott fel. E példány Barcsay Ákos fejedelem tulajdon kézi használatra szánt gyűjteménye volt. Nem tekintjük tartalmát, melynek méltatása más körbe tartozik, röviden csak azt jegyezzük meg, hogy ez ama gyűjtemények egyike, melyeket a fejedelmek s egyes tanácsurak a magok használatára az egyes városi, káptalani s megyei levéltárakból gyűjtöttek össze, a melyeknek: a Bánffy-féle, a Rákóczy-féle a Lázár-féle — melyhez azonban még szó fér — gyűjtemények. (Az egyes gyűjteményeket rendszeresen felsorolja: Szilágyi Sándor: Erdélyi országgyűlési emlékek I. XI—XV. l.)

Kötése: szép, sötét-barna préselt bőr, magassága: 31 cm., szélessége 19 cm. Elő-lapján aranyos betűkkel e felírás van:

ACATIVS BARTS AIDE NBA RTSA 1657.

Mindkét lapján, épszögű aranyos vágányú keretekben cizfázott virágalakok nyomatai láthatók. *Thallóczy Lajos.*